

Fehérlófia vallomása

KEMENES GÉFIN LÁSZLÓ: FEHÉRLÓFIA NYOMÁBAN

Kemenes Géfin László műveinek kiindulópontjaként a *Fehérlófia* történetét jelölik ki. A legenda legmarkánsabb fordulatai jelennek meg szövegeiben, s az átvett konfliktusok tűnnek fel huszadik századi, vagy kortárs köntösben. Az Amerikába való disszidálás alámerülés az alvilágba, ahol újabb és újabb próbákat kell kiállnia a hősnek, s kell megküzdenie egzisztenciális és létkérdésbeli problémákkal, emberi fenevadakkal. Ez a kerettörténet szólal meg sajátos, burjánzó, olykor pedig felaprózódó nyelven, s tagolódik fel különböző műfajok által (eposz, dráma, forgatókönyv, vers, regény). A szerző 2012-ben megjelent, *Fehérlófia nyomában* című könyvében hasonlóval van dolgunk, azonban poétikai váltással is találkozunk. Míg korábban a beszélő átadta magát a nyelvnek, s a történet elhalványult a technikai újítások mellett, itt az kap nagyobb szerepet, alárendelve a formát. Így íróniával is csupán a szöveg szintjén találkozunk, nem kettőződik meg elidegenítő formai játékokkal, ahogy korábban.

A szöveg bevezetésében erről a váltásról és ennek okairól olvashatunk vallomást. Vallomást, s nem csupán programismertetést, hiszen a hangsúlyok egyenlő arányban tevődnek ki az irodalmi és az emberi aspektusokra. Mindemellett egy komoly ítélettel is találkozunk: „Mert igazad van: csúnya és becstelen időköt élünk, s érthető, ha e zavaros korban az irodalom is zavarokkal küzd.” (11.) Ezek után kategorizálja az írókat. Három csoportba sorolja őket: az első típusba azok a „nyápicok” tartoznak, akik a jeges árban „lebegnek”, s próbálják fenntartani magukat a vízen. Mások a vízben pecáznak műanyag botjukkal, ám zsákmányuk csupán plasztik hal lehet. A harmadik csoportba tartozók pedig a partról mérgezik a vizet. A beszélő bevallása szerint mindegyik csoportba tartozott már, ám most el kíván távolodni mindháromtól. Ennek igazolására (mind az eltávolodás, mind pedig ön-reflexiója igazolására) megtagadja korábbi műveit: „megtagadom, elutasítom, kivetem magamból összes eddigi munkámat, kivéve a *Lágy tearózsák, apró cinkén* című legkorábbi versesfüzetemet.” (13.).

Az eddigi út végével egy újabb kezdődik, mégpedig az önéletírásé, aminek dokumentumát jelen esetben kezünkben tartjuk. A múlttal való leszámolás és a legőszintébb vallomások könyvét. Mindazonáltal mégsem hihetünk teljesen e bevezetőnek. Az önironikus programterv ugyanis teret enged egy olyan játéknak, amelyben a korábbi formákra való visszautalások felidézik az eddigi játékokat. Így hiába olvassuk: „A mondatoknak értelmük lesz, és logikus sorrendben követik egymást, s ennek folytán a szöveg könnyen átfogható gondolatkörekre, illetve szakaszokra fog tagolódni, és nem fog felbomlani, szétforgácsolódni s egyfajta halmazává válni.” (13.), mégis sok helyütt hiába keressük a mondat egységét. A szöveg olykor észrevétlenül siklik át prózából lírába vagy idézi meg a középkori regények hagyományát (maga az a hitelesítő gesztus, hogy a szöveg elején biztosít bennünket a beszélő írása igaz voltáról, felidézi a *Chrétien de Troyes* korabeli hagyományt, így erről az oldalról vizsgálva ismételtlen halványul a program komolysága, helyé-

be az olvasóval való összekacsintás, cinkosság lép). Ez azonban nem teljesen írja felül a fent elmondottakat, mivel a történetet ezek a váltások nem megakasztják, hanem elmélyítik, árnyalják.

Ezzel leginkább a szöveg első és utolsó harmadában találkozunk. Az 1949-es esztendő történetének megírása körülöleli a beszélő gyermekkorát. Itt a hatodik osztályos Fehérlófiát követjük, aki barátjával, Fanyűvővel különleges játékot játszik. Ebben a játékban a hős barátja általában női szerepben tűnik fel, s a férfi és nő közti dominanciaharcokat idézik meg különböző módozatokon. E játék során mindketten izgalmi állapotban vannak, s a vezető szerepben, a játék uraként Fehérlófiát látjuk. A különböző szerepek más és más fiktív világokat idéznek fel, így a szöveg nyelvileg is változik. Olykor nehezen követhető, mikor látjuk pusztán a „reális” világot, s mikor dúsulnak fel azok a beszélő fantáziájával. Ez azért különösen érdekes, mivel a Rákosi-korszak történelmi realitása is része lesz a játszadózásnak, amiben hősünk egy ellenálló csoport főszerzője lehet. Összemosódik tehát a gyermeki fantázia és a történelmi realitás. Amint a játék részévé válik Hét-szűnyű Kapanyányi Monyókként Rákosi és az általa képviselt hatalom, feldolgozhatóvá válnak a jelen igazságtalan és véresen komoly eseményei. Az első rész konfliktusát az adja, hogy két szinten is világossá válik, ebbe a játékba nem lehet problémamentesen bevonni a diktatúrát. Fehérlófia földalatti szervezkedéseinek folytán egy társának családját áthelyezi az ÁVO a biztonságosnak hitt Celldömölk-ről, s a Fanyűvővel való utolsó játékban pedig már nem ártatlan gyermeki szerepjátás jelenik meg. A szerepek felcserélődnek, Fehérlófia hű barátja mint Ávós Kínzó Nő fenyíti addig nem látott vehemenciával, szemérmetlenül hősünket. A két esemény szorosan egymás után következik be, s implikálják a világgal való szembenézést, azaz a felnövést („nem maradhatunk magunk ura / még a Titkos Játék labirintusában sem vagyunk biztonságban / mert a Játék beleütközik a világba belelóg átér / a Játékon átlátszik a világ mocska mint Fanyűvő izéje a fátylon” (142.) és „nem vagyok a világtól független itt fent az élők között, el kell mennem a föld alá, a földre, ott a hazám, nem ezek itt fent, a nyavalyások, mert itt minden átér s összefügg, belelógok a világba, amitől undorodom.” (148.). A játékokban való feloldódás lehetetlensége és a tettek súlya lesz tehát az az erő, ami letaszítja Fehérlófiát az alvilágba. A népmese szerint a gonoszt üldözve jut le a főhős Monyók birodalmába. Itt ugyan a negatív szereplő Rákosi Mátyás „arcát húzta a pofájára”, az üldözendő gonosz azonban valóság lesz, amit élni s túlélni kell.

A szöveg első, serdülőkort magába foglaló harmada felidézheti bennünk a kortárs történelmi regények világát. Azonban a *Fehérlófia nyomában* nem tartozik a Darvasi László és Szilasi László által képviselt irányba, mivel itt nagyobb hangsúly helyeződik az identitás megalkotására, mint egy kor megidézésére, lefestésére. A nemi érés általi hevület összefonódik a forradalmi lendülettel, s a két problematika egymást felváltva viszi előre a történetet, majd taszítja le Fehérlófiát az alvilágba, aki Pálóczi Arthurként folytatja kalandozásait Kanadában.

A könyv bevezetője után következő egységben Fehérlófia születéséről olvasunk: a világra jövő csecsemő öngyilkosságot kíván elkövetni, azonban amint észreveszi nemi szervét, értelmesnek látja a világot, így életben marad, s nem lázad az ellen „*bogy egyáltalán lenni kell*”. (17.) Ez a rész a következőképpen végződik:

„Nem tudom még, mi az, hogy édes, és azt sem tudom, milyen igazán a tej, de azt már tudom, mi a jó. Ti nők vagytok a jó. Tiértetek talán mégis érdemes volt megszületni”. A serdülés krónikájában pedig a következőt olvassuk: „– Amit az akaratról mond [Schopenhauer] marhaság mert nem az mozgatja a világot – Nem? Hanem akkor micsoda [...] – A vágy a vágy” (68.). A *Fehérlófia első vándorútjával* kezdődően ezt a mozgatórugót járja körül a szöveg a hős különböző nőkkel való kapcsolatain keresztül. A fenti műfaji és hangnembeli váltakozás, s nagy figyelmet igénylő befogadás itt kevésbé jellemző. „Írásommal kommunikálni akarok, nem magamat, hanem Téged szórakoztatni”. (14.) E célkitűzés a könyv középső harmadában teljesül leginkább (a *Fehérlófia vándorútja* fejezettől az *Annus Mirabilis 1985: Kathleen* című részig). Ezekben a fejezetekben a romantikus kalandregények eszköztára villan fel, s jelenik meg kortárs köntösben. Ezek azonban nem fosztják meg a szöveget szépirodalmi értékeitől, hiszen rendkívül kimunkált nyelvezeten szólal meg a történet, s érzékletesen mutatja be a házasságban gúzsba kötött férfi identitásának válságait és a társadalom peremére szorult magyar bevándorlók világát. Emellett sajátos színezetet ad a szövegnek a történetírások formájának beemelése. Így az annales, a legenda és a krónika is megjelenik. Különösen érdekes, hogy az 1956-os, 1957-es események annalesben íródnak. A történelem elbeszélhetetlenségének tanújelét láthatjuk a csupán évszámokhoz rendelt tények leírásában. Krónikában, azaz elbeszél formában csupán a főhős személyes életét olvashatjuk.

Ebben az egységben talán az *Annus Mirabilis 1977: Gudrun* című fejezet a leg-sikerültebb. Itt a szerelmi történetben a korábbiaknál kidolgozottabb, árnyaltabb szereplőkkel találkozunk. Komolyabb, húsba vágóbb lesz a szerelmi viszony, ami nem csupán egy nézőpontból íródik meg. A már házas Pálóczi Arthur Gudrun nevű (szintén házas) szeretőjének történetét olvashatjuk, amiben már nem csupán a férfi szerelmi vívódásait látjuk, de női létkérdésekkel is találkozunk. Ez megmutatkozik mind a szerető, mind a feleség oldaláról. Így a házasság béklyó jellege nem csupán férfi oldalról kerül bemutatásra, ahogy a szexualitás megélése is új nézőpontból jelenik meg. Ez leginkább Gudrun panaszában érhető tetten, ahol Médeát avagy Didót idéző vehemenciával vall közös történetükről a német hősnő. Ennek ellenére az a nyelv, amin Gudrun itt megszólal, nem különül el a könyv többi részétől, ugyanaz az érzékenység fedezhető fel benne, mint amikor a főhős vívódásairól olvasunk. Ez mégsem lesz zavaróvá, ugyanis ebben az önéletírásban minden csupán felidéződik, s a főhősön keresztül szólal meg, még akkor is, ha őt olykor kívülről látjuk.

A „ki vagyunk zárva abból a legegyszerűbb paradicsomból / visszaút sejtelmesen előttünk kanyarog / de mindenütt lép, zsombék, ingovány” (291.) sorokkal záruló fejezet után kevésbé homogén, szürreálisabb egységek következnek, és az események felgyorsulnak. Az egyre idősödő férfi tanítványaiával való kapcsolatai íróról meg, melyek a feleségtől való végleges elválásban tetőznek. A Kathleen történetét elbeszélő fejezetben újra többszólamúsággal találkozunk, amennyiben a fiatal lány naplóját is olvassuk, a beszélő hozzászólásaival kiegészítve. Profánság, és szexuális devianciák a korábbiaknál nagyobb hangsúlyt kapnak a következőkben, s kalandos történetekbe ágyazva jelennek meg.

A könyv éles váltással zárul. A korábbiaktól külön álló, novellaszerű történet szereplője nem Pálóczy Arthur, hanem egy barátja, aki bizarr szexuális történetbe keveredik egy idegen nővel és annak két kislányával. Első látásra nehezen értelmezhető az utolsó passzus, ám ha szorosabban vizsgáljuk a könyvet, megtalálhatjuk a folytonos előre utalásokat erre a részre. A *Nyelvlecke* női alakja egy olyan világot vázol fel, ahol gyermekei egy paradicsomi állapotban nőnek fel. Ebben a paradicsomi állapotban a kislányok nincsenek kitéve társadalmi elvárásoknak, testi-lelki diktátumoknak s a normalitásnak. A könyv egészét vizsgálva azt láthatjuk, hogy az e részben felvázolt állapot gyermeki hősünk vágyott világa, az a hely, ahova mindig is tartozni akart. Elszakítva a történelemtől, az egzisztenciától, a korlátokat szabó emberi viszonylatoktól.

A felvilágra visszatérő hős nem részesül a hazatérés élményében, mivel Magyarország ugyanolyan idegen lesz számára, mint bármelyik más táj a világon. Így a sehova nem tartozás problémája hangsúlyozódik, és az eddigi identitáskérdések sorában foglalja el helyét. Kemenes Géfin László kötetének borítója „az érzéki örömmök könyve”-ként jellemzi a kötetet. A szöveg maradéktalanul teljesíti az e mondat által ébresztett olvasói elvárásokat, ahogyan a bevezetőben kitűzött szórakoztató célt is. A szórakoztatáson azonban túl is lép, hiszen finoman árnyalja az identitás, a vágy és az élıhetőség kérdéseit. Mindezt magával ragadó, gyönyörű nyelven, a humort és az iróniát nem feledve. (*Kalligram*)

MECHIAT ZINA

Az otthonra találás nehézségei

NYERGES ANDRÁS: HÁZTŰZNÉZŐ

Nyerges András írásai – legyen szó akár publicisztikai munkáiról, akár regényeiről – az elmúlt évtizedek társadalmi és kulturális életének részleteibe engednek bepillantást. Nincs ez másképp legújabb, tizedik regényében sem, a *Háztűznéző* ugyanis egy hétköznapi pár mindennapjait beszéli el egy nem mindennapi korszakban, a rendszerváltás idején.

A *Voltoimiglan* szerzője ezúttal kilép saját életének keretei közül: önéletrajzi trilógiájától eltérően ebben a kötetben egy fiktív történetet mesél el, a szereplők és az események megformálásakor azonban egyértelműen merített saját élettapasztalataiból is. Gyalog György szociológus feleségével a belvárosba költözik a jobb életkörülmények és a demokratikusabb lakóközösség reményében – történetesen a rendszerváltás előtt néhány hónappal. Adja magát a lakásváltás és a politikai változások párhuzamba állítása, amire egy frappáns kiszólásban maga az elbeszélő is felhívja a figyelmet: „Az olvasó ebből a lírai betétből megorronthatná, hogy lapos hétköznapiságnál többre számíthat, ami fogékonyá tenné holmi átvitt értelmek keresésére, majd megelégsére. Föltételezné, hogy... ez a költözés nem egyszerű költözés, hanem otthonváltás, vagyis valaminek a szimbóluma, és az sem